

UOT 37.026

DOI 10.54758/16801245_2021_17_4_91

TEKNOLOGIYA DƏRSLƏRİNİN BƏZİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

QULİYEV ƏDALƏT FİRİDUN OĞLU

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, baş müəllim

quliyevdalet62@gmail.com

Açar sözlər: bacarıq, texnologiya, düşüncə, interaktiv, yaradıcılıq, şagird

*Bu gün kiminsə yardımı ilə nə isə bacaran uşaq
sabah həmin işi təkbaşına görəcək.*

Lev Viqotski

Yaşadığımız XXI əsr, xüsusilə də son on illik kəskin dəyişikliklər dövrüdür: yeni informasiya, yeni insanlar, yeni texnologiyalar yeni problemlər. İnsanlar hər gün yeni şeylərlə qarşılaşırlar. Reallıq biz onu tam dərk etmədən tez-tez dəyişir. Bu cür dəyişikliklərin olduğu dünyada artıq ənənəvi problem həlləmə üsulları heç də bütün situasiyalarda effektiv olmur. Yeni xarakterli problemlər yeni də yanaşmalar tələb edir ki, bu da yaradıcı təfəkkür sayəsində mümkün olur.

Yaradıcılığa çatmaq ən çətin və eyni zamanda ən çox tələb olunan bacarıqdır. Yaxşı öyrənmə mühiti dərsi daha maraqlı və interaktiv etmək üçün özündə yaradıcılıq elementlərini daşmalıdır.

Müasir dövrdə təlimə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur:

1. Problemlə təlim;
2. Proqramlaşdırılmış təlim;
3. Alqoritmləşdirilmiş təlim;
4. Diferensial təlim.

Problemlə təlim dedikdə təlim prosesində problemlə vəziyyət yaradıb şagirdlərin təfəkkürünü, düşüncə tərziyi inkişaf etdirmək nəzərdə tutulur. Bu ideyanın kökləri çox qədimdir. Bu yanaşma müasir dövrdə ən çox tətbiq olunan yanaşmalardır. Problemlə vəziyyətin yaradılması fəal təlimin əsas mexanizmlərindən biridir. Texnologiya dərslərində problemlə vəziyyət şagirdə idrak fəallığı oyadır, onu düşünməyə, axtarış etməyə sövq edir.

Dərs prosesində təlim problemlərinin həllinə müasir, vahid yanaşma Texnologiya fənni üçün belədir: aktiv idrak prosesində şagirdləri əmək fəaliyyətinə alışdırmaq, mövcud materialları seçmək üçün ən sadə texnologiyalarla tanış etmək, şagirdlərin yaradıcılıq fəaliyyəti təcrübəsinə sahib olmaqdır. Şagirdlər tərəfindən yaradıcılıq fəaliyyətinin təcrübəsinin mənimsənilməsi onlarda yaradıcılığa hazırlığın formalaşmasını nəzərdə tutur. Bunun üçün problemlər və bir sistem quraraq gerçəkliyin yaradıcılığa çevrilməsi texniki və mənimsəmə daxil olmaqla düşünmənin inkişafına yönəlmiş yaradıcı tapşırıqlar əmək bacarıqlarıdır.

Texnologiya dərsləri yuxarıdakı yanaşmanı iki şəkildə həyata keçirir:

Birincisi mövcud olan şəraitə uyğun şagird şəxsiyyətinin formalaşmasını: zehni keyfiyyətlərin inkişafı (düşüncə, təxəyyül, yaddaş, diqqət, nitq), estetik zövq, təcrübəyə ehtiyac, yaradıcılıq fəaliyyəti, eləcə də texniki və bədii elementlərin inkişafı, tənqidi düşünmə, dizayn bacarıqları.

İkincisi, ümumiləşdirilmiş texniki bacarıqların (yaradıcı tətbiqetmənin) meydana gəlməsidir, yəni şagirdlər üçün əlçatan olan materialların əl ilə işlənməsində texnoloji bilik və bacarıqların formalaşmasını.

Bu şərtlər düşünülmüş, sistemli və yaradıcı şəkildə həyata keçirilir: tapşırığa uyğun olaraq seçilmiş məmulatlar; yaradıcı tapşırıqların icrası və s.

Bu baxımdan bütün vəzifələr aşağıdakı tələblərə cavab verir:

1. Məmulatın hazırlanması da daxil olmaqla tapşırığı yerinə yetirmək dərslərin məqsədi deyil, yalnız axtarma, spesifik təhsil problemlərinin həlli vasitəsidir.

2. Hər hansı bir tapşırığın icrası mümkün olmalıdır, eyni zamanda çalışmaq lazımdır ki, "kəşf edilə bilən" bir və ya ikidən çox olmayan yeni bilik və bacarıqlar tətbiq zamanı şagirdlər tərəfindən mənimsənilsin.

3. Şagirdlərə Texnologiya dərslərində hazırlanması üçün təklif olunan praktiki işlər dərslərin məqsəd və hədəflərinə cavab verməlidir və öyrədilməlidir. Öyrətmə zamanı icra ardıcılıqları yaxşı və düşünülmüş olmalıdır.

4. Tapşırıqlar şagirdlərə dünya haqqında geniş məlumat verməli, düşüncə tərzini inkişaf etdirməlidir. Bu onlarda texnika və mənəvi keyfiyyətlər aşılmalıdır.

Metodik olaraq bu şagirdlərin fikirlərini öyrənmə, istifadə etmə fəaliyyətlərinə əsaslanan bir yanaşma yolu ilə həyata keçirilir. Səmərəli metodlar seçilir: bunlar evristik söhbətlərdir; axtarış, tədqiqat fəaliyyətləridir; şagirdlərdə yeni biliklərin "kəşfi" haqqında fikirləridir; istifadə olunan materialların xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsidir; yaradıcı tətbiqetmənin həyata keçirilməsi üçün mümkün və rəşional yollarının axtarılmasıdır və s.

Dərslərdə texnoloji problemlərin həlli üçün aşağıdakıların icrası vacibdir:

1. Hər dərslərdə texnoloji problemlər, müəyyən edilmiş problemlərin mümkün həll yollarının axtarışını təşkil edin.

2. Hər bir konkret iş üçün lazım olan materiallar, alətlər haqqında dəqiq məlumat verin, səmərəsiz yanaşmanı aradan qaldırın və yaradıcı bacarıqların inkişaf etdirilməsi üçün lazımlı axtarışları stimullaşdırın.

3. Tapşırığın təhlili mərhələsində və şagirdlərin müstəqil praktik fəaliyyətində olduğu kimi informasiya dəstəyini artırın.

Öyrənməni inkişaf etdirməyin əsas şərti şagirdlərin aktiv idrak fəaliyyətidir, yeni biliklərin aşkarlanması prosesidir.

Təlimin əsas nəticəsi ortaya çıxan problemlərin müstəqil həllidir (təhsil və həyatı).

Inkişaf göstəricisi - əldə edilmiş biliklərdən və praktik bacarıqlardan istifadə etmək bacarığı yeni şərtlərdə müəyyənləşdirilməsidir.

Dərslərin gedişatının təhlilində, dərslərin özündə olduğu kimi, ətraflı bir təhlilə xüsusi diqqət edilir: tapşırığın analizi, tapşırığa xas olan problemlərin həlli yollarının axtarışı, davamında müstəqil praktik işin ardıcılığı (planlaşdırma), praktik iş zamanı özünüidarəetmə və nəzarət, şagird fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və s. məsələlərə baxılır.

Qeyd: Problemlə bir texnologiya dərslərinin metodoloji diaqramını təxmini belə verə bilərik:

- problemi həll etmək (bilinəndən bilinməyənə qədər);
- şagirdlərin təcrübəsinə istinad edərək;
- müşahidə, kiçik tədqiqatlar;
- problemin müəyyənləşdirilməsi və səsəndirilməsi (dizayn xüsusiyyətləri, texnoloji proseslər və əməliyyatlar).

Müəyyən edilmiş problemin araşdırılması:

- Problemi həll etməyin yollarını tapmaq;
- tədqiqatçı praktik məşqlər (dizayn xüsusiyyətlərini axtarın, müəyyənləşdirin texnoloji əməliyyatın aparılması üsulunu müəyyən edin və s.);

- həqiqi obyektlər əsasında tapılan **həll** yolları barədə düşünmə və müzakirə, optimal həllin seçilməsi;
- zəruri (bu vəziyyətdə ən yaxşı) material və alətlərin müəyyənləşdirilməsi.

Qarşıdakı praktik işlərin planlaşdırılması üçün:

- qısa cümlələrlə, praktik işin mərhələlərini səsəndirmək;
- Praktik iş .İş yerinin təşkili;
- iş yerlərinin hazırlanması;
- işin tamamlanması;
- iş yerlərinin təmizlənməsi. (materialların və alətlərin yerləşdirilməsi).

Ümumiləşdirmə:

- nə öyrəndik, necə öyrəndik (açıq biliklərin formalaşdırılması);
- Görülən işlərin qiymətləndirilməsi və müzakirədə iştirak;
- işin keyfiyyəti;
- müstəqillik dərəcəsi (müəllimin köməyi ilə, müəllim nəzarəti altında, qrupda, müstəqil);
- yaradıcı tətbiq etmə (müzakirə edildikdə). (icra müstəqilliyini izləmək).

Texnologiya dərslərində fəal təlim metoduna geniş yer vermək lazımdır. Bu metod şagirdlərin təfəkkürünü inkişaf etdirir. Şagird kəşf olunanları özü üçün yenidən kəşf edir. Qruplar şəkilində iş sinifdə bütün şagirdlərin fəal şəkildə öz bacarıqlarını səfərbərliyə almaq imkanı yaradır, yaradıcı bacarıqlarını inkişaf etdirir, şagirdin özünü inamlı aparmasına yardım edir, əməkdaşlığın formalaşmasına imkan yaradır. Müxtəlif yaradıcı tapşırıqlarla şagirdlərin təfəkkürlərini, əmək vərdişlərini inkişaf etdirmək olar. Fərqli vəziyyətlərdə yeni bilik öyrətməklə yanaşı tətbiqini həyata keçirməklə şagirdin yaradıcılıq fəaliyyətini genişləndirmək olar. Şagirdin yaradıcı fəallığı dedikdə, təşəbbüskarlıq, müstəqil mühakimə yürütmə fəaliyyəti nəzərdə tutulur. Şagirdləri yaradıcı fəallığa istiqamətləndirən işlər bilavasitə müəllimin rəhbərliyi altında aparılır. Bütün bunlara nail olmaq üçün Texnologiya müəllim özü daimi axtarışda olmalıdır. Müəllim yaradıcı olmalıdır ki, şagirdlərin yaradıcı fəaliyyətini inkişaf etdirə bilsin.

Yekun olaraq onu qeyd edə bilərik ki, problem həll etmə həyatın bütün sahələrində gərəkli olan bacarıqlardandır və sinifdə problem həll etmə fəaliyyətləri şagirdləri gələcək həyata hazırlayır və real həyat ssenariləri ilə real problemləri həll etmələri üçün şərait yaradır. Texnologiya dərslərində problem həll etmə bilmədiyimiz bir məsələni həll etmək üçün bildiklərimizi tətbiq etməyimizdir. Başqa sözlə desək, problem həll etmə problemi müəyyənləşdirmək və müvafiq bilik və bacarıqları sistemə şəkildə yaradıcı tətbiq etməklə onları həll etməkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Həsənov İ. Kurikulum, Metodika, Pedaqogika / İ.Həsənov, A.Rüstəmov, N.Babayeva. –Bakı: Mücrü, –2020, –227 s.
2. Hüseynova G. Kurikulum təliminə praktiki baxış. –Bakı: Hədəf. –2017, –356 s.
3. Daşdəmirov, A. O. STEM nədir və müasir təhsildə niyə vacibdir / A. O. Daşdəmirov, Ə. F. Quliyev // Elmi xəbərlər. Sosial və humanitar elmlər bölməsi. – 2019. – Vol. 15. – No 4. – P. 92-95. <https://elibrary.ru/item.asp?id=43167294>

РЕЗЮМЕ

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ УРОКОВ ТЕХНОЛОГИИ

Кулиев А.Ф

Ключевые слова: умение, технология, мышление, интерактив, творчество, учащийся

Решение вопроса гарантирует, что учащийся решит проблемы, возникшие во время урока, своевременно и оптимальным образом.

Навыки решения проблем в классе поддерживают как когнитивное, так и социальное развитие учащихся и предоставляют им инструменты для решения проблем на протяжении всей жизни. В то же время они приобретают знания и навыки, связанные с технологиями обработки на производстве, и приобретают способность решать проблемы.

SUMMARY
SOME FEATURES OF TECHNOLOGY LESSONS
Guliyev A.F

Key words: *skill, technology, thinking, interactive, creativity, student*

Problem solving ensures that the student solves the problems encountered during the lesson in a timely and optimal way.

Problem solving skills in the classroom support both cognitive and social development of students and provide them with tools to solve problems throughout their lives. At the same time, they acquire knowledge and skills related to processing technologies in production, and acquire the ability to solve problems..

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	18.03.2021
	Son variant	04.05.2021